

'דחנויות אין דבתים לא'. מרש"י משמע הטעם שלא התירו אלא בחנויות, לפי שהן צורך הרבים. ויש מפרשים מפני שבכלי הבית אין חשש גניבה הלכך החזרת התריס שבבתים לא הותרה, כי גם אם נאסור להחזיר לא יימנע מלפתחן (עפ"י רי"ף רא"ש ור"ן וש"פ).

לפירוש זה סילוק התריס הותר אף בבתים, ורק חזרה נאסרה מהטעם האמור. ונראה שגם לפי סברת רש"י יש לומר שסילוק התריס הותר עכ"פ לצורך יום טוב, ורק לענין החזרה שהיתרה אינו אלא משום תחילתו, כדי שלא יימנע מלפתחו, וגם יש בהחזרה חשש שמא יתקע, בזה לא התירו אלא בצורך הרבים. וכן סתם מהרש"ל. וכ"מ בריא"ז שנקט כסברת רש"י וגם כתב שבדלתות הכלים מותר לסלק ואסור להחזיר.

'מהו דתימא טעמא מאי משום דאין שבות במקדש אפילו כהן דלאו בר עבודה הוא, קמ"ל התירו סופן משום תחלתן, דבר עבודה אין דלא בר עבודה לא' – שלא כל השבותין התירו במקדש, יש שראו חכמים שראוי לחוש ולגזור (עפ"י רשב"א; ריטב"א עירובין קא:). והמאירי כתב ששבות שאינה צריכה לצורך המקדש כלל (ע' צל"ח פסחים סה) לא התירו.

ובדעת הרמב"ם יש אומרים שלהלכה מותר גם לכהן שאינו בן עבודה, שפוסק אין שבות במקדש אפילו כשאינו לצורך עבודה (ע' אור שמח שבת כא, כז). ויש חולקים (עפ"י צל"ח).

'בשיש להן ציר מן הצד דברי הכל אסור...'. התריס הוא דלת-מגן; יש שהתריס אינו קבוע לתיבה כלל, ויש שהוא נקבע בה על ידי ציר (= וו, בליטה הנתחבת לדופן התיבה) הנתון באמצעו, ובפתיחת התיבה מסלקים את התריס לגמרי [ולכך נקרא זה בברייתא 'אין להם ציר'. הרושים ובאורים], ויש צירים הקבועים בצדי התריס כעין צירי דלתות שלנו, שבשימוש הרגיל אין התריס מסולק מהתיבה לגמרי אלא נשאר מחובר אליה בציר [וכשדנו כאן על החזרתו, דיברו באופן שנעקר לגמרי מהתיבה]. ואלו חילוקי הדינים וטעמים; –

תריס שאין בו ציר; מותר לדברי הכל לסלקו ולהחזירו מהכלי, אף שלא לצורך שמחת יום טוב. והוא הדין בשבת – שאין זה בכלל בונה וסותר כלל.

תריס שיש בו ציר מן הצד; אם נעקר התריס כולו מן התיבה אסור להחזירו כי חוששים שמא יתקענו בחזקה (עתוס' ור"ן) שהרי אינו עשוי להעקר כל שעה, ולכן אפילו בית הלל מודים שאסור להחזירו, שאעפ"י שלשיטתם אין בנין בכלים – חכמים אסרוהו שמא יתקע [ולדעת התוס' (בשבת עד: קב: ובעירובין לד:), וכן משמע ברמב"ם (שבת י"ג ובמ"מ), תקיעה בחזקה חייבים עליה משום 'בונה' אף בכלים. ויש אומרים שחייב משום 'מכה בפטיש'. ר"ן ועוד]. ואולם לסלק את התריס מותר לבית הלל, שבסילוק אין שייך החשש שמא יתקע.

תריס שיש בו ציר באמצע, אין חוששים שיתקענו בחזק לתיבה, שהרי שימושו התדיר הוא בכך, לסלקו מן התיבה לגמרי ולהחזירו, אלא שבית שמאי אוסרים [לסלק ולהחזיר. ולרבי שמעון בן אלעזר – רק להחזיר] משום גזרה אטו ציר מן הצד, ובית הלל מתירים משום שמחת יום טוב (עפ"י ראשונים; פוסקים או"ח תקיט, א).

דף יב

'מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך'. לפרש"י, מן התורה הותרה המלאכה אפילו שלא לצורך כלל אלא שחכמים אסרו בטירחה שלא לצורך, אבל כל דבר הנצרך ליום טוב – לא אסרו

(וכן יש אומרים בדעת הרמב"ם והרי"ף – ע' מגיד משנה קרבן נתנאל ובהגר"א תקיח). והתוס' (ור"ח ור"ה ועוד – ע' שיטמ"ק כתובות ז) פירשו שמהתורה לא הותר אלא לצורך היום.

ופירשו אחרונים יסוד מחלוקתם בגדר דין 'מתוך...'; האם עניינו לומר שסוג מלאכה המשמש גם לאוכל נפש, אינו בכלל 'מלאכת עבודה' ומותר, וכשאמרה תורה אך אשר יוכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם הכוונה להגדרת סוג המלאכה; סוגי מלאכות המשמשות לאוכל נפש אינם בכלל איסור מלאכה. או שמא סברת 'מתוך' אומרת רק שכל צרכי שמחת יום טוב מותרים ולא רק צורך אכילה, ולעולם הצורך הוא זה שמתיר העשייה (ע' אמרי בינה ריש דיני יום טוב; ביצחק יקרא לו. וע"ע בתחילת ספר המועדים בהלכה). עוד בשיטות הפוסקים בדין זה – ע' בב"י ובאור הלכה ר"ס תקיח.

יש אומרים שאף לפרש"י אין התר אלא קודם אכילה, אבל לאחר שסעד ביום טוב אסור מהתורה לעשות מלאכה, ובאופן זה משכחת לה איסור הוצאה מהתורה ביום טוב (עפ"י מגיני שלמה וקרבן נתנאל. וע' גם חדושי בתרא נז). ולפי זה אין לפרש כסברא האמורה, שהרי אין התר למלאכת אוכל נפש בכל האופנים. ונראה לבאר שיטה זו שכל עשייה שאדם עושה נחשב צורך מה [ואם אכן עושה באמת בלא כל סיבה, יתכן שאין זו מלאכת מחשבת כלל], והרי זה בכלל 'צורך היום' מדאורייתא, ומותר משום 'מתוך', משא"כ כשעושה לצורך מחר אין זה צורך היום כלל. ואולם הראשונים שהקשו על פרש"י אינם סוברים לחלק בכך, בין דבר שאינו לצורך לדבר שלצורך מחר.

דב טובי בריה דרב נחמיה הוה ליה גרבא דחמרא דתרומה. מכאן [וממקומות נוספים] מוכח שתרומה נוהגת בחוצה לארץ אעפ"י שמדין תורה אינה נוהגת אלא בארץ ישראל. יש אומרים דוקא בדגן תירוש ויצהר שהייבים בארץ מדאורייתא – חייבים בחו"ל מדרבנן, אבל לא שאר פירות. וי"א אפילו בשאר פירות אבל לא ירקות שאין להם עיקר מהתורה כלל. ויש אומרים שכל המעשרות נוהגות בחו"ל אבל רק בודאי ולא בדמאי. וי"א רק במקומות הסמוכים לארץ (עתוס' חולין ז ובמצויין שם; רמב"ם וראב"ד הל' תרומות א; חדושי הראשונים כאן).

(ע"ב) אם אמרתם בתרומה שאינו זכאי בהרמתה תאמרו במתנות שזכאי בהרמתן. זכאי' היינו רשאי. נראה שדקדק התנא לנקוט לשון זו מפני שהרמת תרומה ומתנות מצוה, והריהי זכות המזדמנת בידו. וכיו"ב כברייאת ריש ברכות 'משעה שהכהנים זכאים לאכול בתרומתן' (ע' בספר צדקת הצדיק טו). וכן במשנת ברכות 'ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות, אם כי פירושו לא ניצחתי, נקט לשון זכות מפני המצוה שבדבר.

'שהורמו מהיום ושנשחטו מהיום ושהורמו מאמש ושנשחטו מאמש.' בכל הסוגיא מדובר על מתנות שהיינו זרוע לחיים וקיבה שהורמו ושנשחטו, ולא הזכר כגון זה בחלה; נתגלגלה העיסה מאמש והורמה החלה היום או נתגלגלה היום. ואכן שונה הוא דין החלה שאם נתגלגלה מאתמול אסור להפרישה ביום טוב לדעת אבוה דשמואל ורבא (לעיל ט), מפני שהיה יכול להפרישה מאתמול והרי בהפרשתו הוא כמתקן, הלכך נראה שאם עבר והפריש ביום טוב באיסור – אסור להוליכה לכהן. משא"כ המתנות שהואיל ואינן מעורבות ולא אוסרות את הבשר הריהן כמופרשות ועומדות, על כן אין איסור להרימן ביום טוב (עפ"י רשב"א).

'מוללין מלילות' – שמשפשף בכפות ידיו שיבולי תבואה כדי שיפלו הזרעים מתוכן (עפ"י שו"ע הגר"ז שיט"ט תקי"א).

לדעת רש"י (וכן מורה משמעות דברי הרמב"ם, וכ"ה בשיטת חכמי איזורא ורבנו יהונתן מלונגיל ועוד) אין בזה איסור

תורה בשבת שהריהו דש כלאחר יד כיון שאינו נוטל האוכל ומפרקו בידו ממש אלא מולל השבולת והדגן נופל, ואין דרך לעשות כן אלא בכלי המיוחד לדישה (עפ"י שו"ע הגר"ז שם), אלא שבשבת אסור לעשות כן מדרבנן וביום טוב התירו. ויש סוברים שאיסור תורה הוא וחייב משום 'מפרק' בשבת (עפ"י ר"ח שבת עג: והערוך 'פץ' בשם גאון). ומכל מקום ביום טוב מותר אף בלא שינוי (ער"ן על הרי"ף ובחדושי הר"ן תלמיד הרמב"ן; מ"מ יום טוב ג, טו בדעת הרמב"ם). ויש המצריכים שינוי אף ביום טוב (ערש"י ותוס' יג: ר"ן ורשב"א).

*

מי ימלא גבורות ה' – ישמיע כל תהלתו. מהרבי ר' זושא מאניפאלי: מי יכול 'למולל', כלומר להפריד ולהמתיק הגבורות – מי שישמיע כל תהלתו, שאומר כל ספר תהלים בפעם אחת (תשואות חן ויגש).

וכן מובא בשם כמה צדיקים, שאמירת תהלים בלא הפסק מסוגלת לכל דבר – עפ"י אסיפת אמרים; אמרי פינחס ג, קנא ועוד. מובא בתורת הרבי ר' זושא' עמ' עז.

דף יג

'הא רבי הא ר' יוסי בר' יהודה... למוללן במלילות – רבי מחייב...'. לפרש"י, לרבי זכאי בהרמה ביום טוב כשהכניס שיבולים למוללן במלילות והרי אינן טעונות דישה ומירוח האסורים ביו"ט. והקשו בתוס' אדרבה, כיון שלרבי הכנסתן זהו גרנן אם כן נתחייבו מאתמול ומדוע זכאי להפריש ביום טוב. ולכאורה נראה שלפרש"י מדובר כשהכניס ביום טוב עצמו.

ואולי אפילו הכניס מערב יום טוב, מדובר שהכניס כדי להצניע ולמולל מעט מעט לעתים, ועתה ביום טוב חפץ למולל מעט. וכיון שבשעה שהכניס לא היו מזומנות לאכילה באותה שעה, לא היה צריך להפריש [ודומה לסברא שבתוס' (ט. ד"ה גלגל) שאף אם גלגל בערב יום טוב, כיון שנגמרה הלישה רק ביו"ט ואז הרגילות להפריש, אין אומרים היה לו להפריש מאתמול].

ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלין לעשות מהן עיסה ונמלך עליהן למוללן ביום טוב דטבלא ביומיה'. אף על פי שלרבי יוסי ברבי יהודה המכניס למלילות פטור מאחר ואין כאן גורן, זהו דוקא כשמכניס כדי למוללן שמכניס מעט מעט ולא כרי, אבל הכניס לצורך עיסה יש כאן כרי וכשנמלך למוללן הרי נתגלה למפרע שהכנסתן זו היא גמר מלאכתן (עפ"י פני יהושע).

לכאורה נראה לפי זה שה"ה כשהכניס כמות גדולה כדי להצניע ולמוללן מעט מעט בעתיד, חייב לעשר. ואולם מלשון רש"י ותורי"ד משמע הטעם שמפני שחל חיוב כשהכניס לעיסה. ויש לומר שרק כשהכנסת השיבולים בכל הכמות היתה לצורך, נחשבת כתחילת עשיית הכרי ויכולה להחשב 'גמר מלאכה' אם יוברר שאין צריך עוד מירוח אחר, משא"כ כשמלכתחילה הכניס למלילות, אין ההכנסה נידונית ככרי כלל, אפילו הכניס הרבה.

'איכא דאמרי אמר אביי: מחלוקת בשבלין אבל בקטניות דברי הכל אסורייתא לא טבלא'. לפרש"י סברות שתי הלשונות מתהפכות מן הקצה אל הקצה [ובתוס' עמדו שלא מצינו כגון זה בכל התלמוד. וע' גם בהגר"א יו"ד שכ סק"ה. וע' במצוין ביוסף דעת קדושין עה. ובתור"פ נראה שעיקר הקושיא הוא על הניגוד בדבר התלוי